

ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๒

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
 - ก. สระที่เป็น..... ชื่อลหุ มีเสียงเบา ๗
 - ข. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ เรียกว่า อวรรค เพราะ..... ๗
 - ค. ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ..... เรียกว่า..... ๗
 - ฌ. พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ.....และ.....เป็นอโฆสะ ๗
 - ง. วุฒโท สังโยคผิต เพราะ..... คำที่ถูก คือ..... ๗
๒. วิธเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ เรียกว่าอะไร ๗ มีเท่าไร ๗ อะไรบ้าง ๗

อุปปลัว และ ยโถทเก ในคำว่า “อุปปลัว ยโถทเก” เป็นสนธิอะไร ๗ ตัดและต่ออย่างไร ๗
๓. นามศัพท์ จัดเป็นลึงค์อะไรได้บ้าง ๗ “กสฺมา ควฺ ปฺณฺณ มม สวาก ปริภวิ” เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ไว้ นั้น เป็นนามศัพท์ชนิดไหน ๗ เป็นการันต์ ลึงค์ วิภคติ และวจนะอะไร ๗
๔. ในอาขยาด อ อาคมหน้าธาตุ และ อี อาคมหลังธาตุและปัจจัย ลงได้ใน วิภคติหมวดไหนบ้าง ๗ ปพฺพาเชติ และ ชิน ในคำว่า “อกฺโกเชน ชิน โกร” ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ๗
๕. ต ปัจจัยในกริยาภคกั ในที่เช่นไร ใช้บอกกัตตฺวาจก ๗ ในที่เช่นไร ใช้บอก กัมมวาทก ๗ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ๗ “อาคมน” ในคำว่า “อาคมนทิวโส” และคำว่า “อากาศน อาคมน์ กริ” ลงปัจจัยอะไร ๗ เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์หมาดู ๗
๖. อะไรชื่อว่าตปฺปฺริสสมาส ๗ ตปฺปฺริสสมาส กับ อพยฺยิฏฺฐวสมาส ต่างกันอย่างไร ๗ ทุกขปฺพิตสตุตา เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์หมาตาม ลำดับ ๗
๗. กาวตฺทิต มีปัจจัยเท่าไร ๗ อะไรบ้าง ๗ ปาสาทิก (ภควา), เถยฺยํ, ปฺลจฺจโม ลงปัจจัยอะไร ในตฺทิตไหน จงตั้งวิเคราะห์หมาดู ๗

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. สระที่เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยค และนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง
ชื่อว่าลหุ มีเสียงเบา ๆ

ข. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ เรียกว่าอวรรค เพราะไม่เป็นพวกเป็นหมู่กัน
ตามฐานกรณ์ที่เกิด ๆ

ก. ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ ฟันและริมฝีปาก เรียกว่า ทนุโตฏฐ โช ๆ

ฃ. พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ข, จ ฉ, ฎ ฐ, ต ถ, ป ผ และ
ส เป็นอโฆสะ ๆ

ง. วุฒโฑ สังโยคผิด เพราะหลักเกณฑ์แห่งการสังโยค พยัญชนะที่ ๓
ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้ พยัญชนะ คือ ฃ เป็น
พยัญชนะที่ ๔ จะซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ ไม่ได้ คำที่ถูก คือ วุฑโฒ ๆ

๒. วิธีเป็นอุปการะในการทำสนธิ เรียกว่า สนธิกิริยาปกรณัม มี ๘ อย่าง คือ
โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิด
จากของเดิม ๑ ปกติ ปกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสฺ ทำให้สั้น ๑
สญฺโฆโค ซ้อนตัว ๑ ๆ

อุปปลว ในคำว่า “อุปปลว ยโถทเก” เป็นปกตินิคคหิตสนธิ ตัดเป็น
อุปปลว + ว ต่อเป็น อุปปลว ๆ

ยโถทเก เป็นวิการสระสนธิ ตัดเป็น ยถา + อุทเก เมื่อลบสระหน้า
คือ อา ที่ยถา แล้ววิการสระหลัง คือ อุ ที่ อุทเก เป็น โธ ต่อเป็น ยโถทเก ๆ

๓. นามศัพท์ จัดเป็นลิงค์ได้ดังนี้ คือ นามนาม จัดเป็นลิงค์เดียว คือ เป็น
ปุงลิงค์ อิตถิลิงค์ หรือนปุงสกลิงค์ อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น อมโร เทวคา
อจฺจรานางอฺปฺสร องฺคฺ องฺคฺ เป็นต้น

นามนามเป็น ๒ ลิงค์ คือ ศัพท์ ๆ เดียวกัน มีรูปอย่างเดียวกัน เป็นได้ทั้ง ๒ ลิงค์ หรือมีรากศัพท์เป็นอันเดียวกัน เปลี่ยนแต่สระที่สุดให้ แผลงกัน พอเป็นเครื่องหมายให้ต่างลิงค์กันบ้าง เช่น อกฺขโร อกฺขริ อักขร ทิวโส ทิวสั วัน เป็นต้น

ส่วนคุณนามและศัพท์นาม เป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์ ๆ

ในประโยคที่ว่า “กสุมา ตุวั ปฺญฺณ มม สาวเก ปริภวิ” เฉพาะ คำที่ขีดเส้นใต้ไว้นั้น เป็นนามศัพท์ เป็นการันต์ ลิงค์ วิภตติ และวจนะ ตาม ลำดับดังนี้

คำว่า ตุวั เป็นนามศัพท์ชนิดปริสศัพท์นาม เป็น อ การันต์ อิตถิลิงค์ สิ ปฐฺมาวิภตติ และเอกวจนะ ๆ

คำว่า ปฺญฺณ เป็นนามศัพท์ชนิดอสาธารณนาม เป็น อา การันต์ อิตถิลิงค์ สิ อาลปนวิภตติ และเอกวจนะ ๆ

คำว่า มม เป็นนามศัพท์ชนิดปริสศัพท์นาม เป็น อ การันต์ ปุงลิงค์ ส ฉฺฉฐวิภตติ และเอกวจนะ ๆ

๔. ในอาขยาด อ อาคมหน้าธาตุ ลงประกอบได้ในวิภตติหมวดหิยัตตนิ หมวด อชชัตตนิ และหมวดกาลาติปัตติ ส่วน อี อาคม หลังธาตุและปัจจัย ลงประกอบได้ในวิภตติหมวดอชชัตตนิ หมวดภวิสสันติ และหมวด กาลาติปัตติ ๆ

ปพฺพาทฺเชติ ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ

วิภตติ - อี อชชัตตนิวิภตติ

กาล - อดีตกาล

บท - ปรีสสบท

วจนะ - เอกวจนะ

บุรุษ - ปฐฺมบุรุษ

ธาตุ - วชฺ ธาตุ ในความเว้น

วาก - เหตุกัตตุวาก

ปัจจัย - ฌ ปัจจัย

มีวิธีทำตัว คือ ปพพาเชติ เป็น ป บทหน้า วชฺ ชาติ ในความเว้น ลง ณ ปัจจัย อี อชฺชัตตนิวิกตติ ลง ส อากม ปัจจัยที่เนื่องด้วย ณ ลบ ณ เสีย เหลือไว้แต่ เอ ที่มะต้นธาตุเป็น อา แปลง ว เป็น พ ซ้อน พ หน้าธาตุ ลง ณ ปัจจัยหลังธาตุ รัสสะ อี เป็น อี แล้ว ลง ส อากม สำเร็จรูปเป็น ปพพาเชติ ฯ

ชิน ในคำว่า “อกุโกเชน ชิน โกร” ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ วิกตติ - เอยย สัตตมีวิกตติ

กาล - ปัจจุบันกาล (บอกความยอมตาม)

บท - ปรัสสบท

วณะ - เอกวณะ

บุรุษ - ปฐมบุรุษ

ชาติ - ชิ ชาติ ในความชนะ

วาก - กัตตวาก

ปัจจัย - นา ปัจจัย

มีวิธีทำตัว คือ ชิน เป็น ชิ ชาติ ในความชนะ ลง นา ปัจจัย ลง เอยย สัตตมีวิกตติ ลบ ยย ที่สุดแห่ง เอยย เหลือไว้แต่ เอ สำเร็จรูปเป็น ชิน ฯ

๕. ต ปัจจัยในกิริยาภิกถ์ ประกอบกับอกรรมธาตุ บอกกัตตวาก ตัวอย่างเช่น มโต จิโต นิสินโน เป็นต้น ประกอบกับสกรรมธาตุ บอกกรรมวาก ตัวอย่างเช่น กโต หโต ทิฏฐู เป็นต้น ฯ

“อากมน” ในคำว่า “อากมนทิวโส” ลง ยุ ปัจจัย เป็นกัตตรูป อธิกรณสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า อากจฺจนฺติ เอตุถาติ อากมนโน (ทิวโส) ฯ

“อากมน” ในคำว่า “อากาเสน อากมนํ กริ” ลง ยุ ปัจจัย เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า อากมนํ อากมนํ ฯ หรือตั้งวิเคราะห์ว่า อากจฺณียเตติ อากมนํ ฯ หรือ อากจฺณยเตติ อากมนํ ฯ หรือ อากนฺตพฺพนฺติ อากมนํ ฯ

๖. นามศัพท์มี อ วิกตติเป็นต้นในที่สุดท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย ชื่อว่า ตปฺปรัสสมาส ฯ

ดัมปปริสสมาส กับ อพยยิภาวสมาส ต่างกันอย่างไร คือ ดัมปปริสสมาส มีบทหลังเป็นประธาน ไม่นิยมลิงค์และวจนะ ส่วนอพยยิภาวสมาส เป็นสมาสที่มีอุปสัทหรือนิบาตอยู่ข้างหน้าและเป็นประธาน บทสำเร็จเป็น นปฺงสกลิงค์ เอกวจนะอย่างเดียวกันนั้น ๆ

ทุกฺขปิปิตสตุตา เป็นวิเสสนบุพพบท กัมมชารยสมาส มีตติยาดัมปปริส-
สมาส เป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

ต.ดัมป. วิ. ทุกฺขเชน ปิปิตา ทุกฺขปิปิตา (สตุตา)

วิ.บุพ.กัม. วิ. ทุกฺขปิปิตา สตุตา ทุกฺขปิปิตสตุตา ฯ

๗. ภาวตัทธิต มีปัจจัย ๖ ตัว ๆ คือ ตฺต ญฺย ตฺตฺน ตา ฌ กณฺ ฯ

ปาสาทิก (ภควา) ลง ฌิก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า
ปสาทํ ชเนตฺติ ปาสาทิก (ภควา) ฯ หรือ ปสาทํ อหฺรตฺติ ปาสาทิก
(ภควา) ฯ

เณยฺย ลง ญฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า เณสุส ภาโว
เณยฺย ฯ หรือ ลง เณยฺย ปัจจัย ตามนัยแห่งรูปสัทธิปกรณ์ และสัททนีติ-
ปกรณ์ ฯ

ปฺลจโอม ลง ม ปัจจัย ในปุรณตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า ปฺลจฺนํ ปฺรโณ
ปฺลจโอม ฯ